

Contactblad KNNV Nijmegen augustus, september & oktober 2024

Ingeschreven bij de K.v.K. te Nijmegen onder no. 40146181. Contributie : Lid € 34,50. Huisgenootlid € 13,25. Jeugdlid € 18,50. Rekeningnr.: NL83INGB0000849410 t.n.v. KNNV Afdeling Nijmegen. Opzegtermijn 3 maanden. Website : <https://nijmegen.knnv.nl/>. Deadline volgende Convo: 15 oktober 2024

Bestuur

Voorzitter	Jan Nillesen , Boxmeer E-mail: voorzitter@nijmegen.knnv.nl Telefoon: 0485-574780
Secretaris	Mieke van Tankeren , Nijmegen E-mail: secretaris@nijmegen.knnv.nl
Penningmeester	Gijsbert Peelen , Nijmegen E-mail: penningmeester@nijmegen.knnv.nl Telefoon: 06-10864179
Natuurhistorisch secretaris & PR	Jan Nillesen , Boxmeer E-mail: jannillesen35@hetnet.nl Telefoon: 0485-574780
Lezingen	Fred Steenhoff , Groesbeek E-mail: fsteenhoff@gmail.com Telefoon: 024-6759475
Convo & Excursieagenda, Vice-voorzitter	Erwin van der Leij , Nijmegen E-mail: excursies@nijmegen.knnv.nl
Ledenadministratie	Peter Goes , Boxmeer E-mail: ledenadministratie@nijmegen.knnv.nl Telefoon: 0485-575020
Excursiegroep	Erwin van der Leij <u>Driemaandelijks excursieagenda:</u> - Februari, maart, april - Mei, juni, juli - Augustus, september, okt. - November, december, januari
Insectenwerkgroep	
Plantenwerkgroep	Sophie Hochstenbach , Nijmegen E-mail: herbarium@debastei.nl Telefoon: 024-3771283
Mediacommissie	Jan Nillesen (PR) 0485-574780 Marc Kaekebeke (website) 06-51076305

Leestips

Bent u op zoek naar mooie boeken op het gebied van natuur maar weet u soms niet waar u moet zoeken? Geen nood! De KNNV Uitgeverij heeft zowel in de breedte als in de diepte een geweldig aanbod veldgidsen en andere natuurboeken. En niet vergeten: KNNV-leden krijgen 10 procent korting! Surf naar de website: <https://knnvuitgeverij.nl>

Verder bevelen we ditmaal van harte de volgende werken in uw aandacht aan:

Oliver Morton, *Eating the sun: How plants power the planet.*

Michael Pollan, *The botany of desire.*

Terrence Deacon: *Incomplete Nature: How mind evolves from matter.*

Eric Schneider & Dorion Sagan, *Into the cool: energy flow, thermodynamics and life.*

En hebt u de klassieker *The Selfish Gene* van Richard Dawkins al gelezen?

Mededelingen van het bestuur

Naamswijziging. De naam van onze Vereniging is gewijzigd van ‘Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging’ naar ‘Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging’. De Afdeling Nijmegen heet voortaan ‘Natuurvereniging KNNV Nijmegen’. Of, kortweg, zoals in de volksmond reeds gebruikelijk: ‘KNNV Nijmegen’.

E-mailadres. Leden die hun e-mailadres nog niet hebben gedeeld met de administratie van de Afdeling wordt vriendelijk verzocht dit alsnog te doen. Zo ontvangt u de Convo digitaal en kunnen we u indien nodig bereiken met belangrijk [excursie-] nieuws. U kunt uw correspondentie mailadres doorgeven aan onze Ledenadministrateur Peter Goes: ledenadministratie@nijmegen.knnv.nl

Lezingen, Cursussen – een bericht van Fred Steenhoff

Het is helaas niet gelukt om nog vóór het verschijnen van deze Convo een lezing te organiseren voor de periode augustus tot en met okt.. De gecontacteerde kandidaten konden zich niet vrijmaken op onze vaste dinsdagavond. Hopelijk kunnen zij op latere data nog wel. Wij proberen alsnog een spreker of spreekster voor deze avond vast te leggen. Zodra hierover meer bekend is, wordt dit gepubliceerd op de website van onze Afdeling en in de natuuragenda ‘Amici della Natura’ die onze voorzitter Jan Nillesen wekelijks per mail verspreidt. Sowieso geldt: Houd de website van onze afdeling in de gaten voor de meest recente informatie.

Verder is met Wouter van Eck contact gezocht om weer eens een bezoek aan zijn voedselbos in Groesbeek te organiseren. Dit bezoek vindt eind augustus of in september plaats en ook hieromtrent wordt u via onze website of de wekelijkse ‘Amici’ op de hoogte gehouden.

Graag wijs ik u ook nog op enkele interessante HOVO-cursussen die de komende herfst door de universiteiten van Tilburg en Utrecht in het Sanadome te Nijmegen worden georganiseerd. Deze cursussen heb ik indertijd met plezier gevolgd, of volg ik nog steeds:

- *Leergang levenswetenschappen, deel 3: Immunologie* door Ruud Licht. Een zeer boeiende, gedegen cursus, interactief gegeven. Het is mogelijk deze te volgen zonder de vorige leergangen te hebben gedaan, alleen is enige basiskennis op dit terrein wel heel nuttig. De cursus wordt gegeven op vrijdagochtenden en begint 15 november.

- *Het Nederlandse Landschap, inzicht op uitzicht*, door Ad Woudstra. De cursus is op donderdagmiddagen en begint op 31 okt..

- *Krachten op de aardkorst, plaattektoniek, gebergtevorming en hoe gesteenten op krachten reageren*, door Marcel van Schoor. Deze cursus vindt plaats op woensdagmiddagen en begint 6 november. Voor inschrijven zie de website hovobrabant.nl of hovoutrecht.nl.

Excursieleaders gezocht voor paddenstoelen excursies

De herfst is bij uitstek de periode om paddenstoelen te zoeken. De KNNV Afdeling Nijmegen is op zoek naar mensen die in de herfst een of enkele paddenstoelenexcursies in Nijmegen en omstreken willen leiden. Heb je voldoende kennis van paddenstoelen en ben je geïnteresseerd, stuur dan zo spoedig mogelijk een e-mail naar: excursies@nijmegen.knnv.nl

Excursieagenda

Onze Afdeling organiseert wekelijks verschillende leuke en leerzame excursies, variërend van struintochten tot meer veldbiologisch geïntereerde wandelingen. Hieronder tref je het overzicht aan van excursies die de komende drie maanden worden gegeven. Excursies van zusterorganisaties uit de regio zijn voor zover mogelijk ook vermeld. Voor de excursies van Jan Nillesen geldt: je kunt met hem meerijden vanaf NS-station Boxmeer naar de excursielocatie. Als je dit wilt, neem dan voorafgaand aan de excursie even telefonisch contact met hem op. Het telefoonnummer staat vermeld bij zijn excursies. Voor het laatste excursie-nieuws surf je naar de website van onze Afdeling. Je kunt ook de digitale Natuuragenda 'Amici della Natura' raadplegen (zie onder punt Lezingen). Het bestuur wenst iedereen veel wandelplezier toe!

Excursieagenda augustus tot en met okt. 2024

Zondag 4 aug. | 10.00 – 12.30 uur | IVN Rijk van Nijmegen | Struinen in de Weurtse Uiterwaard. We wandelen o.a. door het Weurtsche Straatje, geen mooi geplaveid pad, maar een dicht begroeid oud dijkje van bijna duizend jaar oud. Het is een dynamisch gebied met steeds verschillende waterstanden, waardoor het een grote rijkdom aan planten en geschiedenis kent. We komen vast ook verschillende soorten vogels tegen bij het water, en grazende konikpaarden. De uiterwaard laat zich in deze maand van zijn mooiste kant zien! *Vertrek:* bij de kerk van Weurt, Kerkstraat 54, 6551 ZZ in Weurt. De excursie is gratis. Een lange broek en stevige schoenen zijn aan te raden. Aanmelden verplicht [excursie.natuurlijk@gmail.com]. Vermeld ook het aantal deelnemers dat je wilt opgeven.

Maandag 5 aug. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Vilt Beugen. *Vertrek:* P-plaats Vilt, Kruising Moerbaan en Helbroekseweg te Beugen. Te bereiken via Heiveldsestraat 1B, 5835 CW Beugen. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zaterdag 10 aug. | 10.00 – 13.00 uur | KNNV Nijmegen | Mookerheide, Startsedal, Zevendal. De heide staat in bloei. Misschien zien we de zandhagedis en de mierenleeuw. *Vertrek:* bij Startse Dalweg 3, 6585 BS Mook. Dit is een zijweg van de Rijksweg N271. *Excursieleider:* Mieke van Tankeren [miekevantankeren@gmail.com].

Dinsdag 13 aug. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Elyzeese velden. *Vertrek:* Wasvrouwkje en Molenrad Beek, tegenover het oude gemeentehuis aan de Rijksstraatweg 139, 6573 CL Beek. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zondag 18 aug. | 14:00 – 16.30 uur | IVN RijnWaal | Compensatiebos Valburg. Het ontstaan van Valburg, de invloed van landschap en natuur op grondgebruik en bewoningsgeschiedenis. *Vertrek:* Kerkplein 6, 6675 BT Valburg (bij het beeld van Knilles). *Excursieleider:* Krijno Horlings [06-55021953].

Dinsdag 20 aug. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | De Kuilen, Langenboom. *Vertrek:* P-plaats de Fazantenweg, 5453 JM te Langenboom. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Woensdag 21 aug. | 19:30 – 22.00 uur | IVN RijnWaal | Bever excursie in de Gendtse Waard. Het grootste knaagdier van Europa is intussen wijd verspreid in de polders. *Vertrek:* Afrit naar de steenfabriek aan de Waaldijk ter hoogte van de Kommerdijk in Gendt. *Excursieleider:* Ruud Milder [06-38967259].

Dinsdag 27 aug. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Landgoed Geijsteren. *Vertrek:* P-plaats bij het voormalige voetbalveld aan de Oostrumse weg 34, 5862 AP Geijsteren. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zondag 1 sept. | 14.00 – 16.00 uur | IVN Rijk van Nijmegen | Stenen langs de Waal en meer. Met een drietal natuurgidsen gaan we die middag op pad langs de Waal bij Ooij. We kijken hoe de rivier dit gebied – de uiterwaarden, de rivierstrandjes, de flora en fauna – al eeuwenlang in haar greep heeft en welke sporen zij heeft nagelaten. Onder andere rivierstenen komen aan bod. *Vertrek:* Aan de zuidkant van de Bisonbaai, Erlecomsedam 4 (Oortjeshikken). Verzamelen bij de fietsparkeerplaats onderaan de dijk. Vanwege mogelijke parkeerdruk is het verzoek per voet of per fiets te komen. Het maximaal aantal deelnemers is 25. Daarom graag vóór woensdag 28 augustus aanmelden [excursie@ivnnijmegen.nl]. Deelname is gratis. Denk aan goede kleding en schoenen, het gebied is hier en daar ongelijk en dichtbegroeid.

Zondag 1 sept. | 8:30 – 11.00 uur | IVN RijnWaal | Vogels spotten in de Blauwe Kamer met Ben Brouwer. De vogeltrek begint weer. Mogelijk zien we een visarend of ijsvogel. *Vertrek:* De Blauwe Kamer 1, 6702 PA, Wageningen. *Excursieleider:* Ben Brouwer [06-53927477].

Dinsdag 3 sept. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Quin en Zevenboomsven. *Vertrek:* P-plaats nabij activiteitscentrum “De Zevenboom”, Kapelstraat 71, 5851 AS Afferden [L]. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zondag 8 sept. | 14:00 – 16:30 uur | IVN RijnWaal | Natuurwandeling Oosterhoutse bos. Laat je verrassen door de pracht van de herfst. *Vertrek:* Bij de dokterspost, Van Boetzelaerstraat 12, 6515 JD Oosterhout. *Excursieleider:* Pedro van Gogh [06-54654049].

Dinsdag 10 sept. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Stippelberg. *Vertrek:* P-plaats kruising Stippelberg-Ledeboerlaan, Stippelberg 1, 5764 PA De Rips. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zondag 15 sept. | 10.00-ca. 15.00 uur | KNNV Nijmegen | Struintocht ten Noorden van Ewijk, vanaf Doddendaal naar de Waal-uiterwaard, met leden van de Plantenwerkgroep. *Vertrek:* parkeerplaats Slot Doddendaal, Binnenweg 2, Ewijk (route 6644 KD). *Excursieleider:* Sophie Hochstenbach [024-3771283, herbarium@debastei.nl].

Dinsdag 17 sept. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Uden, Peelrandbreuk, Wijstgronden. *Vertrek:* P-plaats aan de Schansweg, tussen huisnr. 10 en 12, 5406 TP Uden. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Woensdag 18 sept. | 9.00 – 11.30 uur | IVN RijnWaal | Vogels spotten in de Blauwe Kamer met Ben Brouwer. De vogeltrek begint weer. Mogelijk zien we een visarend of ijsvogel. *Vertrek:* De Blauwe Kamer 1, 6702 PA, Wageningen. *Excursieleider:* Ben Brouwer [06-53927477].

Zaterdag 21 sept. | 19.30 – 22.00 uur | IVN RijnWaal | Vleermuizen ontdekken met de Bat detector in de Gendtse Waard. *Vertrek:* Waaldijk Gendt nabij de afrit Kaaksedam. *Excursieleider:* Ruud Milder [06-38967259].

Dinsdag 24 sept. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Boshuizerbergen. *Vertrek:* P-plaats Limburgs Landschap, kruising St Jozeflaan / Maasheseweg (tussen Venraij en Maashees). *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Woensdag 25 sept. | 10:00 – 12.30 uur | IVN RijnWaal | Doornik. Informatieve wandeling Natuur en akkers in Doornik. *Vertrek:* Restaurant Zijdewinde, Waaldijk 28, 6681 KJ Bommel. *Excursieleider:* Gijsbert Peelen [06-10864179].

Maandag 30 sept. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Overasseltse vennen. *Vertrek:* P-plaats van SBB aan de Hessenbergseweg 5, 6611 KC Overasselt, bij restaurant St. Walrick. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zaterdag 5 okt. | 9.00 – 12.00 uur | KNNV Nijmegen | Vogelexcursie op de fiets (ong. 15 km). We fietsen via het fietspad langs het Wylerbergmeer naar de Erlecomse Waard. *Vertrek:* P-plaats van voetbalclub BVC'12, Alde Weteringweg 1, 6573 AZ Beek-Ubbergen. *Excursieleider:* Els Coerwinkel [024-6841019].

Zondag 6 okt. | 10.00-ca. 14.30 uur | KNNV Nijmegen | Struintocht in de Klompenwaard bij Doornenburg met leden van de Plantenwerkgroep. *Vertrek:* bij de ingang Parkeerplaats Sterreschans (route 6686 MS). *Excursieleider:* Sophie Hochstenbach [024-3771283, herbarium@debastei.nl].

Zondag 6 okt. | 14.00 – 16.30 uur | IVN RijnWaal | Stadswaard Nijmegen. Nieuwe natuur langs de Waal. *Vertrek:* Waalkade, rechtsaf langs het haventje onder de Waalbrug door naar voetgangersbrug Ooijpoort. *Excursieleider:* Gijsbert Peelen [06-10864179].

Dinsdag 8 okt. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Graefenthal. *Vertrek:* Het voormalige kloostercomplex aan de Maasstrasse 48/50, 47574 Goch, Asperden. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zaterdag 12 okt. | 14.00 – 16.00 uur | KNNV Nijmegen | Landschapsexcursie Kranenburger Bruch (Kranenburg, Duitsland). Wij wandelen rond het Naturschutzgebiet Kranenburger Bruch met zijn rijke planten- en vogelwereld. Vergeet je verrekijker niet! *Vertrek:* P-plaats links van de weg Kranenburg-Kleve (wegnummer 9), ter hoogte van de bushalte Tuthees. Dit is enkele honderden meters voorbij het viaduct onder de weg 504. Meerijden is mogelijk vanaf het Centrum / Gemeentehuis van Groesbeek waar de bus vanuit Nijmegen aankomt rond half twee. *Excursieleider:* Fred Steenhoff [fsteenhoff@gmail.com, 024-759475].

Dinsdag 15 okt. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Eckeltse beek bij Afferden. *Vertrek:* vanaf de kruising van de N271 met de Eckeltse dijk in Afferden. Adres: Dorpsstraat 75, 5851 AH Afferden [L]. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Zondag 20 okt. | 13.00 – 16.00 uur | Landschapsbeheer Groesbeek | Publieksexcursie rond de Holthurnsche Hof, Nederrijk en Flierenberg. *Vertrek:* P-plaats van de Holthurnsche Hof, Zevenheuvelenweg 48a Berg en Dal. De wandeling is gratis. Wel graag vóór 18 okt. aanmelden bij Paul Leenders [paul.ivn.lbg@gmail.com].

Dinsdag 22 okt. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Bisonbaai. *Vertrek:* café Oortjeshikken, Erlecomsedam 4, 6576 JW Ooij. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Vrijdag 25 okt. | 10.00 – 13.00 uur | KNNV Nijmegen | Paddenstoelenexcursie Heumensoord. Bij vochtig weer verwachten we veel paddenstoelen te zien; bij droogte verkennen we de verschillende biotopen van Heumensoord. *Vertrek:* P-plaats 'Beukenlaan' Heumensoord, tegenover Driehuizerweg 502, Nijmegen. *Excursieleider:* Mieke van Tankeren [miekevantankeren@gmail.com].

Dinsdag 29 okt. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | De Eckeltse beek: een terrassenbeek. *Vertrek:* Vanaf de kruising van de N271 met de Eckeltse dijk in Afferden [L]. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Woensdag 30 okt. | 10:00 – 12.30 uur | IVN RijnWaal | Oosterhoutse bos. Paddenstoelen wandeling. Honingzwammen en elfenbankjes. *Vertrek:* Hoek Van Boetzelaerstraat - Oude Groenestraat, Oosterhout. *Excursieleider:* Gijsbert Peelen [06-10864179].

Dinsdag 5 nov. | 10.00 - 14.00 uur | KNNV Nijmegen | Mookerhei en Zevendal. *Vertrek:* bij Startse Dalweg 3, 6585 BS Mook. Dit is een zijweg van de Rijksweg N271. *Excursieleider:* Jan Nillesen [0485-574780].

Column – *Gezwam*

Schimmels zijn wonderlijk. Ze hebben geen hersenen, geen bewustzijn en ze maken onderling geen afspraken, maar ze kunnen weldegelijk relaties aangaan met andere levende wezens. Laten we eens iets langer stilstaan bij schimmels. Wat leren ze ons over interactie en samenwerken?

In de ontzaglijk omvangrijke geschiedenis van het leven zijn de schimmels onze héél verre verwanten. We staan dus niet los van ze, maar we zijn op de een of andere manier door ze ‘beschimmeld’. En ik noem ze dan schimmels, maar misschien is het beter ze anders te noemen. Zoals een verzameling bergen ook wel een *gebergte* heet, spreek ik ten aanzien van schimmels ook wel van *het gezwam*.

Tot het gezwam behoren zowel eencellige (gisten) als meercellige (paddenstoelen) organismen en het gezwam plant zich zowel geslachtelijk (sporen aan paddenstoelen) als ongeslachtelijk (via zwamdraden) voort. De zwamdraden vormen een webvormige zwamvlok. In tegenstelling tot de paddenstoel, de vrucht, is de zwamvlok meestal niet zichtbaar: het gezwam bevindt zich veelal ondergronds, of in een plant, bijvoorbeeld: in een boom.

Mycologen – mensen die het gezwam leren – vinden het gezwam erg chaotisch en ze kunnen dat niet velen. Ze geven de verschillende zwammen daarom namen, ze verdichten ze zo tot een eenheid, plaatsen ze samen in één ‘Rijk der Fungi’ en ze delen ze ook nog eens in drie verschillende soorten in, die zij bovendien strikt van elkaar scheiden en onderscheiden. Zo zijn er parasieten, saprofieten en mycorrhiza’s. Parasieten zijn uitvreter. Ze leven ten koste van hun ‘vriend’ of ‘gastheer’, onttrekken voedsel aan hem en tasten hem aan met hun zwamdraden. Sterft de gastheer, dan sterft meestal ook de zwam. Sommige parasieten leven na de dood van de gastheer verder als saprofiet. Saprofieten zijn afvalverwerkers en compostmakers die leven van dood en rottend organisch materiaal. Ze breken houtstof en cellulose af, en zetten dit om in stoffen die zichzelf en planten of boomplanten weer kunnen opnemen. –

Opvallend genoeg zijn er mycologen die beweren dat er een hard onderscheid bestaat tussen parasieten en saprofieten, terwijl dezelfde zwam weldegelijk parasiet *en* saprofiet kan zijn. Denk aan de tonderzwam. De tonderzwam leeft als uitvreter en als hij de vriend of gastheer eenmaal heeft gedood, dan gaat hij verder als opruimer. Verder doen veel mycologen geloven dat parasieten en saprofieten niet in staat zouden zijn om in een symbiose te leven en dus samen te leven. Zij dichten de symbiose alleen toe aan een derde soort zwammen: de mycorrhiza’s. Dit zijn zwammen die zich onderscheiden omdat zij samenwerken, bijvoorbeeld met bomen, en daarbij wederzijds voordeel behalen. Dankzij de zwam kan de boom beter stoffen als fosfor, koper en zink uit de grond opnemen. Andersom levert de boom suikers aan de zwam. Betekent het gegeven dat parasieten en saprofieten zich niet wederkerig ten aanzien van hun gastheer verhouden evenwel dat zij niet met hem in symbiose leven en dus samen kunnen werken? Horen parasitair en saprotroof gedrag niet ook bij het gezwam en is dat gedrag dus niet ook een symbiose, een wijze van samenwerken waarbij in ieder geval *één* partij voordeel geniet?

Veel van het gezwam is terug te zien in het samenwerken van mensen. Mensen leven en werken samen – quid pro quo, tit for tat. Toch zijn er ook mensen die op andere mensen parasiteren. Denk aan Nescio’s “Uitvreter”. En er zijn vandaag de dag nog wel meer voorbeelden te noemen van het uitvreten en uitbuiten van, en het parasiteren op andere mensen. Ik zou dit gedrag als *wezenlijk* inhumain kunnen bestempelen. Tegelijkertijd zijn het wel *mensen* die zich op die wijze verhouden. Wanneer ik hier bij nadenk, merk ik dat veel mycologen moralistisch zijn en het gezwam humaniseren. Daarbij hebben ze een beeld van wat wezenlijk humaan en wat wezenlijk inhumain is en ze projecteren dat vervolgens op het gezwam. Ik denk echter dat parasitair gedrag inhumain is omdat we deze verhoudingswijze aantreffen tussen mensen onderling en óók bij het gezwam.

[EvdL]